

Rolul activ al moralei comuniste în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate*

Szekereș Alexandru

Secretar al Comitetului județean P.C.R. — Harghita

În concepția partidului nostru, întreaga activitate politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, de modelare a acestuia în spiritul principiilor, valorilor și normelor moralei socialiste își are drept criteriu principal de evaluare eficiența muncii depuse de oameni, comportarea lor practică în toate sferele vieții sociale. „Explicind politica partidului, măsurile generale — care, desigur, sînt mai ușor de înțeles — activitatea educativă și de propagandă, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să acționeze a determina întregul partid, întregul popor să participe efectiv la înlăturarea în viață a acestei politici, de către fiecare în sectorul său de activitate”¹.

Conducerea științifică a societății noastre cuprinde, ca o latură deosebit de importantă și ridicarea permanentă a nivelului de cunoaștere, înțelegere și adevărată a normelor de comportare a oamenilor în toate domeniile vieții sociale. Morala socialistă nu este morala spontaneității, a supunerii oarbe și mecanice în fața cerințelor necesare ale dezvoltării. Dimpotrivă, ca morală a omului liber, morala socialistă impune o cunoaștere și înțelegere profundă ale realității, transformarea cerințelor exprimate de normele morale în principii de conduită a omului. De aceea, criteriul de judecată a moralității îl reprezintă practica socială, măsura în care oamenii realizează prin întregul lor comportament sistemul de cerințe morale. Totodată, morala socialistă creează un sistem specific de stimuli motivaționali capabili a orienta activitatea umană spre realizarea în fapt a necesităților sociale. Se constituie, astfel, o relație de concordanță între obiectivitatea necesității sociale și subiectivitatea motivației personale, concordanță manifestată în practică, în muncă, în viața socială și în familie, în relațiile cu prietenii etc. Morala comunistă, principiile și valorile sale, se concretizează — la nivelul individului — prin cerințe practice, concrete, legate nemijlocit de specificul activității fiecăruia. Cinstea, corectitudinea, responsabilitatea, nu sînt simple principii generale, ci ele implică comportamente specifice pentru fiecare om, ce și le însușește și militează pentru transpunerea lor în viață. Rolul activ al moralei comuniste constă tocmai în faptul că — exprimînd în conținutul său concordanța dintre interesele generale și fundamentale ale societății noastre cu interesele personale ale fiecărui om al muncii — are capacitatea deplină de a prescrie modele de comportament ce pot determina în realitate structuri comportamentale participative — revoluționare.

Toate principiile și normele moralei comuniste pot și sînt necesare a fi aplicate în viață. Morala comunistă nu este morala unor asceți, a unor oameni ce se rup de viață, dimpotrivă, ea este o morală profund umană, realistă, avînd ca scop fundamental a face viața omului mai frumoasă, bogată în conținut, demnă și fericită. Morala comunistă nu este nici morala ipocriziei care să promoveze teoretic unele principii și să permită (și chiar să justifice) încălcarea lor permanentă în practică. Ea este morala cinstei reale, în care se stabilește o corespondență deplină, binivocă

* Comunicare prezentată la sesiunea științifică: *Fundamentarea relațiilor sociale pe baza principiilor eticii și eticii socialiste*, Miercurea Ciuc, 29—30 mai 1978.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvințare la Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei*, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, București, Edit. politică, 1977, p. 739.

între principii și fapte. Această morală a călăuzit pe comuniști în anii grei ai luptei împotriva exploatării și asupririi. Prezentând unele aspecte esențiale ale experienței acestor ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „În mod deosebit aș dori să menționez viața organizată în închisori, în spiritul principiilor eticii comuniste, care au dat tărie și forță tuturor celor închiși să reziste prigoanei, infometării, mizeriei și să țină sus steagul luptei revoluționare, să nu se plece nici un moment în fața clasei exploatare²”. În noile condiții ale socialismului, morală comunistă dă tărie și forță tuturor spre a birui unele greutăți, spre a milita cu abnegație spre dezvoltarea multilaterală a țării.

Rezultatele minunate obținute de oamenii muncii fără deosebire de naționalitate din întreaga țară, se datorează, în bună măsură, și noilor idealuri pe care partidul le-a insuflat maselor, noilor valori morale în care acestea cred și în spiritul cărora trăiesc și muncesc. Faptul că, în 1977 producția industrială a țării a crescut cu 125,4 la sută față de anul 1975, productivitatea muncii în industria republicană cu 119,5 la sută, iar venitul național cu 121,6 la sută, arată superioritatea economiei socialiste, pe de o parte, iar, pe de altă parte, elanul și hărnicia oamenilor muncii care, conduși de organele și organizațiile de partid, fac totul pentru fericirea patriei, a lor și familiilor lor. Realizări deosebite au fost obținute și de județul Harghita, care datorită grijii permanente de care se bucură din partea conducerii superioare de partid și de stat, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu — secretar general al partidului nostru — cunoaște o dezvoltare economico-socială fără precedent. Industria județului realizează în prezent producția anului 1938 în mai puțin de 6 zile, iar pe cea a anului 1968 în aproape 3 luni. Creșterile sînt specifice tuturor ramurilor industriale reprezentate în județ, dar cu deosebire celor purtătoare de înaltă tehnicitate. Astfel, față de 1968, metalurgia neferoasă și-a sporit producția de 38,6 ori, metalurgia feroasă de 7,3 ori, iar construcțiile de mașini de 222 ori. S-au obținut realizări importante sub aspectul îmbunătățirii calității produselor și a folosirii fondurilor bănești, a scăderii prețului de cost, s-au înregistrat numeroase fapte pozitive pe linia autoînstrăirii și dezvoltării unor noi tehnologii de fabricație etc.

Studiul de față își propune să înfățișeze, pe baza rezultatelor unei cercetări înfăptuite de Comitetul județean P.C.R. Harghita, în colaborare cu Centrul de cercetări sociologice din București, unele aspecte ale influenței pe care morală socialistă o exercită asupra comportamentului uman participativ. Cercetarea programată a se desfășura pe o perioadă mai lungă, a început în anul 1977 și a cuprins o varietate de mijloace de informare și culegere a datelor: un chestionar completat de 3 000 muncitori din 18 întreprinderi reprezentative ale județului, un chestionar-ghid la care au răspuns peste 600 de activiști și membri de partid, un ghid de anchetă completat de toate comitetele orașenești și mai mult de 30 de comitete de partid din întreprinderi, discuții cu factorii de răspundere din orașele județului și din întreprinderi, consultarea unor rapoarte, informări, propuneri și programe de activitate ale acestora*. Bogatul material recoltat, concluziile ce se vor trage în cadrul cercetării, vor fi folosite din plin în munca educativă ce o desfășurăm în județ (unele măsuri au și fost deja luate în lumina acestor concluzii), pentru îmbunătățirea muncii politice și ideologice, pentru a face să sporească eficiența practică-socială a întregii activități de edificare a omului nou, constructor activ al societății noastre socialiste și comuniste.

Se știe că formarea omului nou se desfășoară în condițiile concrete, specifice țării — în ansamblul său — și fiecărui județ în parte. Omul este o ființă complexă și unitară. Activitatea sa este determinată de numeroși factori calitativ diferiți. Concepția umanistă a partidului nostru are ca o componentă importantă sublinierea caracterului multidimensional al personalității umane. Contrar realităților proprii țărilor capitaliste în care relațiile sociale duc la o sărăcire a personalității umane, la intensificarea proceselor de alienare, la reducerea sistemului motivațional la simplele elemente de câștig material, socialismul instaurează asemenea relații sociale capabile a genera și o personalitate multilaterală. Tocmai formarea unor asemenea oameni multilateral dezvoltati reprezintă un obiectiv central al politicii partidului nostru, ca parte a scopului fundamental al acesteia: asigurarea satisfacerii tot mai depline a necesităților multiple și diverse ale întregului nostru popor. La un asemenea om multilateral dezvoltat dimensiunea morală a existenței și conștiinței sale devine o adevărată forță motrice, motivațională, de stimulare a unei activități orientate spre o participare multilaterală și conștientă la toate domeniile vieții social-economice.

² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă prilejuită de sărbătorirea împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 ani de activitate revoluționară*, București, Edit. politică, 1978, p. 14—15.

* Aș dori să remarc și să mulțumesc și pe această cale marelui număr de muncitori, activiștilor de partid, tuturor celor care au ajutat în această cercetare, interesul cu care ei au răspuns solicitărilor, seriozitatea și valoarea deosebită a modului în care și-au formulat opiniile lor.

Partidul nostru urmărește cu consecvență formarea unei asemenea om, care să participe plener, entuziast și eficient la realizarea și depășirea sarcinilor de producție, la conducerea vieții social-economice, la rezolvarea tuturor problemelor în mod competent, din convingere și pasiune. Totodată, partidul atrage atenția că un asemenea om se realizează într-un proces treptat, complex, uneori contradictoriu. Organele și organizațiile de partid trebuie să se intereseze permanent și direct de modul în care muncește fiecare om la locul său, felul în care își îndeplinește sarcinile sale personale. Cunoașterea pirghiilor de care au nevoie organele și organizațiile de partid pentru a realiza o conducere științifică în deplină cunoștință de cauză, necesită nu o simplă înțelegere asupra stadiului de îndeplinire a planului de producție, ci o cercetare atentă, profundă și sistematică asupra factorilor care concurează și căilor posibile de folosit pentru asigurarea unor realizări tot mai bune. Cercetarea întreprinsă în județ a reușit să ofere unele concluzii, deosebit de semnificative, privitoare la raportul dintre concepțiile morale și participarea muncitorilor în diferitele sfere ale vieții social-economice, la îndeplinirea politicii partidului și statului nostru. Folosind aceste concluzii — rezultate dintr-o cunoaștere realistă și dimensionată pe o gamă largă de indicatori — Comitetul județean de partid Harghita a intervenit și va continua să acționeze — cu o bună eficiență — în conducerea proceselor complexe legate de atragerea maselor la sporirea producției și productivității, la conducerea nemijlocită a activității social-economice. Ceea ce s-a desprins din cercetare se referă, în primul rând, la evidențierea faptului că există un comportament unitar al oamenilor atît pe domenii de activitate (economică, socială, politică etc.), cit și în cadrul fiecărui domeniu (de exemplu : în activitatea economică în ceea ce privește realizarea normelor, calitatea produselor, disciplina în muncă etc.).

Ca ființă multilateral dezvoltată, omul acționează în mod unitar elaborîndu-și un model de viață și muncă conform unor valori și norme fundamentale. Bineînțeles, vorbind de caracterul unitar al comportamentului, mă refer la tendința dominantă. Viața este complexă și contradictorie, iar acest aspect se referă și la personalitatea umană. Cercetarea a oferit cunoașterii un bogat material factual, privind și diferitele aspecte contradictorii ce pot apare (și apar) în cadrul activității unor oameni.

Iată de ce, cercetarea la care m-am referit prezintă o importanță practică deosebită pentru noi, ca activiști de partid. Practica arată că motivația morală a omului, idealurile sale de viață, conștiința raportării sale morale față de realitate, joacă un rol important în determinarea conținutului activității oamenilor. Cercetarea la care ne-am referit denotă, așa cum era de așteptat, o mare diferențiere a oamenilor sub aspectul nivelului de însușire a valorilor și normelor moralei socialiste. Dar, această diferențiere se impune a fi luată în mai mare măsură în considerație, deoarece dovedește a avea o influență puternică asupra eficienței muncii. Dimensiunea morală a conștiinței socialiste a maselor constituie un aspect de prim ordin în definirea rolului activ, transformator al conștiinței în raport cu existența.

Nivelul conștiinței morale și eficiența acțiunii sociale au fost studiate sub mai multe unghiuri de vedere, au fost măsurate prin diverși indicatori.

În cele ce urmează, m-aș opri la cîteva concluzii, ce s-au desprins în acest sens.

Am studiat idealul de viață în raport cu valorile fundamentale ce-l determină, constatînd o corelație foarte puternică între tipurile de ideal și activismul social al oamenilor. În toate raporturile analizate, cei ce și fundamentează idealul de viață pe valori, cum ar fi : *să fii cel mai de folos societății, să inventez ceva ce să aducă o mare creștere productivității muncii, în profesia pe care o exerceți să devin un specialist foarte bun*, (Tipul „a”) au dat dovadă și de cea mai mare disponibilitate de antrenare la muncă social-obștești în raport cu cei ce pun la baza idealului lor de viață elemente, ca : *să cîștig cît mai mulți bani, să realizez o viață cît mai comodă etc.* (Tipul „b”). Astfel, la întrebarea *Cînd este vorba de rezolvarea unor probleme mai dificile în formația de muncă în care lucrați ce preferați ?*, răspunsurile au fost : 1. *să fie rezolvate de alții* : 17,2 la sută la primul tip și 27 la sută la al doilea ; 2. *să mi se ceară și mie ajutorul* : 59,5 la sută și respectiv 52,7 la sută ; 3. *să am eu inițiativa rezolvării* : 23,3 la sută și 20,3 la sută. Și în cadrul acestor două tipuri mari există diferențe marcante : cei ce au arătat că idealul lor este să inventeze ceva care să aducă o mai mare creștere a productivității muncii (deci aderă la valorile activism creator) au răspuns în proporție de 40,3 la sută că preferă să aibă inițiativa în rezolvarea problemelor legate de formația de muncă, față de cei ce au arătat că idealul lor de viață este să cîștige cît mai mult și care au aderat doar în proporție de 18,8 la sută la comportamentul de inițiativă în rezolvarea problemelor formației lor de muncă.

Primul tip de ideal determină și o acțiune mai puternic orientată spre interesul general. La întrebarea : *Dacă s-ar cere un număr de oameni pentru a îndeplini o muncă mai grea pentru realizarea sarcinilor de plan fără a se dași un cîștig mai mare, v-ați duce și dumneavoastră ?* — cei ce și-au fundamentat idealul pe dorința de a fi mai de folos societății au răspuns în proporție de 73,3 la sută afirmativ față de 43,2 la sută din cei ce au idealul bazat pe dorința unei vieți cît mai comode (ca valori extreme la cele două tipuri de ideal).

În sfârșit, idealul de viață s-a dovedit a fi un factor deosebit de important în realizarea adeziunii subiective a oamenilor față de muncă. Principiul educației în muncă și pentru muncă are în vedere dezvoltarea unui sentiment activ de atașament față de muncă nu ca ceva abstract, ci ca o realitate concretă: dragostea față de însăși ocupația de muncitor, față de profesia aleasă, față de întreprinderea în care lucrează.

Cercetarea a probat existența unei dependențe foarte puternice între idealul de viață — ca valoare supremă ce structurează întregul mod de gândire și simțire a oamenilor — și adeziunea față de muncă. Astfel, cei ce se încadrau în primul tip de ideal (bazat pe valorile sociale fundamentale) au dat dovadă de o adeziune calitativ mai pronunțată față de muncă (în raport cu două genuri de întrebări: 1. *vă place ocupația de muncitor, sau profesia aleasă, întreprinderea?* — și 2. *ați dori să vă schimbați ocupația, meseria sau întreprinderea?*). Fără a intra în prea multe detalii, trebuie arătat că cei ce și-au formulat ca ideal „să fiu cit mai de folos societății” au răspuns în proporție de 93,7 la sută afirmativ la întrebarea, *Vă place ocupația de muncitor?*, 93,8 la sută la cea legată de meserie și 85,2 la sută la cea privind întreprinderea, în raport cu cei ce și-au formulat ca ideal „să am o viață cit mai comodă” la care aceste răspunsuri afirmative au căpătat valori doar de 76,2 la sută, respectiv 74,9 la sută și 58,5 la sută.

Cercetarea a demonstrat existența unei strinse legături și între disciplina în muncă și randamentul activității depuse, lărgind sfera caracterului unitar al comportamentului economic și, cu aceasta, dimensiunea importantă a conduitei muncitorilor.

Tabel

Corelația dintre indicele de îndeplinire a normei și absențe nemotivate într-o lună

Indicele de îndeplinire a normei (%)	Absențe nemotivate realizate în luna în care s-a calculat indicele			Total
	Nici o absență	1—2 absențe	peste 2 absențe	
pină la 90	92,1	6,3	1,6	100,0
91—99	96,8	3,2	—	100,0
100—105	97,9	2,1	—	100,0
106—115	98,1	1,4	0,5	100,0
peste 116	98,3	1,7	—	100,0

Se poate vedea că în special cei ce au cele mai mari dificultăți în îndeplinirea normei (fiind sub 90 la sută din plan realizat) au și cele mai multe absențe nemotivate a căror cauze pot fi foarte diferite, dar exprimând, în general, același nivel mai redus de integrare în muncă, de disciplină și responsabilitate.

Evident, așa cum au arătat și alte cercetări realizate pe această temă, comportamentul economic — ca expresie a integrării în muncă — este determinat de o serie de factori (vechimea în muncă, calificarea etc.). Cercetarea întreprinsă în județul nostru a scos în evidență unele aspecte ale acestor factori.

Datele rezultate evidențiază tendința ca, proporțional cu cercetarea vechimii în muncă (calculată în raport cu anii în care subiecții au lucrat ca muncitori) să existe un randament superior în muncă, atât cantitativ (calculat pe baza indicelui de îndeplinire a normei), cât și calitativ (conform ponderii produselor socotite de calitatea 1). Pe acest fundal general, se impun câteva observații particulare.

a. Se remarcă situația specială a muncitorilor cu o vechime în muncă pină la un an care au cele mai mari dificultăți de integrare, ceea ce rezultă din randamentul mai slab al activității lor. Astfel, dacă acești muncitori nu-și realizează norma în proporție de 54,4 la sută și dau produse ce n-au fost încadrate în calitatea 1 în proporție de 51,2 la sută, la muncitori cu o vechime între 1—5 ani ajung la 38,4 la sută și respectiv la 31,4 la sută, la cei cu o vechime între 6—10 ani procentul este de 19,8 la sută și 30,1 la sută, iar la cei cu o vechime de peste 15 ani se ajunge doar la 18,4 la sută și 8,9 la sută.

Ritmul deosebit de înalt al dezvoltării industriale a județului nostru face ca an de an să existe un număr mare de oameni care-și încep viața lor în uzină. Problemele acestor oameni au fost adesea menționate în răspunsurile primite la chestionarele-ghid pe care le-am dat în

întreprinderi și la comitetele de partid (mai mult de 600). Numeroase comitete de partid din întreprinderi au menționat necesitatea de a se acorda o atenție mai mare, integrării în muncă și educației lor moral-politice.

b. Ne atrage atenția existența unui număr de muncitori ce obțin produse de calitate mai puțin bună, sau nu-și realizează normele. Chiar dacă proporția lor este relativ redusă, semnificația social-economică a acestei probleme nu este mai puțin importantă. Pe ansamblul județului Harghita, Comitetul județean de partid desfășoară o largă și susținută muncă politico-educativă în rândurile oamenilor muncii, români, maghiari și de alte naționalități, pentru realizarea cantitativă și calitativă a însemnatelor sarcini de plan ce ne stau în față în actualul cincinal. Fiecare procent în realizarea planului, fiecare produs realizat la înalți indici calitativi contribuie la atingerea obiectivelor ce ne stau în față: realizarea încă în anul 1978 a unui volum total al producției industriale de 10 miliarde lei, sporirea exportului, aprovizionarea economiei și populației cu produse tot mai multe și de calitate superioară. Dar în afară de aceste considerații economice, asigurarea unei înalte eficiențe a muncii desfășurate de către toți muncitorii implică și un aspect politico-educativ deosebit de mare.

Nerealizarea planului la toți indicatorii de către unele întreprinderi, obținerea unor produse de calitate inferioară nu sînt consecințe fatale, de neînlăturat, ale procesului de integrare în muncă. Este adevărat, acest proces conține și cerința depășirii unor greutăți specifice pentru cei mai puțini obișnuiți cu munca industrială, dar aceste greutăți pot fi în mare măsură evitate sau trecute mult mai ușor și rapid în măsura în care se asigură toate condițiile necesare, tehnico-economice, organizatorice și politico-educative. Studiul pe care l-am întreprins a scos în evidență influența puternică și pe diverse planuri a concepțiilor morale, a gradului de însușire a valorilor și normelor moralei socialiste asupra comportamentului economic al muncitorilor. Fără a încărea studiul cu prea multe date, menționez puternicile corelații dintre indicii de îndeplinire a normei, calitatea produselor, disciplina în muncă — pe de o parte — și idealul de viață și motivația comportamentului moral — pe de altă parte. În acest sens, dintre cei ce au răspuns că „*elementul principal pe care îl urmăresc eu în muncă este să fac ceva folositor societății fără a nega și importanța secundară a câștigului pe care eu îl voi realiza*”, reușesc să-și depășească norma cu peste 105 la sută în proporție de 27,3 la sută în timp ce dintre cei ce au afirmat că „*din punctul meu de vedere câștigul este elementul principal pe care-l urmăresc în muncă*”, doar 17,8 la sută reușesc să depășească sarcinile de plan cu peste 105 la sută.

Analiza și a altor corelații dintre concepțiile morale și comportamentul moral pot oferi muncii ideologice și politice desfășurate de organele și organizațiile de partid din județ, baza unor concluzii deosebit de valoroase sub aspectul posibilității organizării mai științifice a întregii activități educative. Se impune, în acest sens, o atitudine mult mai diferențiată în activitatea de educație pornind nu numai de la particularitățile individuale ale personalității umane, ci și de la cunoașterea cât mai bine fundamentată a nivelului de dezvoltare a conștiinței morale, a gradului de adesiune a fiecăruia față de normele și valorile socialiste. Morala socialistă își realizează funcția sa activă în cadrul unor realități complexe, dinamice și contradictorii. Individul uman este și el un sistem complex supus acțiunii unor factori calitativi diferiți și capabili a reacționa selectiv și inegal la acești factori. Organizațiile de partid conduc munca unor mase de oameni, avînd fiecare un anumit specific, o problemă particulară de viață care-i preocupă, o pregătire concretă, aptitudini și aspirații diferite etc. Pentru ca valorile și normele morale să poată fi efectiv însușite de oameni (însușite înseamnă a adera conștient și afectiv la ele și a le realiza în practică) este necesar a se stimula tocmai personalitatea fiecărui om, a face ca fiecare să adere la principiile eticii și echității prin prisma modului său propriu de a gândi, de a simți, de a acționa. Morala socialistă nu numai că nu cere o uniformizare a comportamentelor, ci — dimpotrivă — poate ființa doar pe terenul acțiunii conștiente și creatoare a tuturor oamenilor muncii.

În încheiere aș dori să subliniez necesitatea și importanța stimulării cât mai mult a personalității umane, modul propriu fiecăruia de a întruhipa valorile morale generale ale orînduirii noastre, de realizare a funcției activ transformatoare a moralei socialiste.